

Conselleria d'Educació, Investigació, Cultura i Esport

RESOLUCIÓ de 13 de febrer de 2018, de la Direcció General de Cultura i Patrimoni, per la qual s'incoa un expedient per a declarar bé immaterial de rellevància local els dossers o dossels de Setmana Santa d'Alzira. [2018/1530]

L'article 1.3 de la Llei 4/1998, d'11 de juny, del patrimoni cultural valencià, estableix que formen part del patrimoni cultural valencià, en qualitat de béns immaterials del patrimoni etnològic, les creacions, els coneixements, les tècniques, les pràctiques i els usos més representatius i valuosos de les formes de vida i de la cultura tradicional valenciana.

Els articles 15.5 i 55 de la Llei 4/1998, d'11 de juny, del patrimoni cultural valencià, estableixen que s'han d'incloure en la secció cinquena de l'Inventari general del patrimoni cultural valencià, amb la qualificació de béns immaterials de rellevància local, aquelles creacions, coneixements, pràctiques, tècniques, usos i activitats més representatius i valuosos de la cultura i les formes de vida tradicionals valencianes. Igualment, s'han d'incloure els béns immaterials que siguen expressions de les tradicions del poble valencià en les seues manifestacions musicals, artístiques, gastronòmiques o d'oci, i en especial aquelles que han sigut objecte de transmissió oral i les que mantenen i potencien l'ús del valencià.

Havent vist l'informe que hi ha en l'expedient administratiu i de conformitat amb aquest, fent ús de les facultats que confereix l'article 56 de la Llei 4/1998, d'11 de juny, del patrimoni cultural valencià; l'article 23 del Decret 186/2017, de 24 de novembre, pel qual s'aprova el Reglament orgànic i funcional de la Conselleria d'Educació, Investigació, Cultura i Esport, i l'article 19.1 del Decret 62/2011, de 20 de maig, pel qual es regula el procediment de declaració i el règim de protecció dels béns de rellevància local, resolc:

Primer

Incoar un expedient per a declarar bé immaterial de rellevància local els dossers o *dossels* de Setmana Santa d'Alzira i procedir a inscriure's en la secció cinquena de l'Inventari general del patrimoni cultural valencià.

Segon

En atenció al que disposa l'article 56 de la Llei 4/1998, d'11 de juny, de la Generalitat Valenciana, del patrimoni cultural valencià, es determinen els valors del bé que justifiquen aquesta declaració i es descriuen els detalls que en permeten una identificació precisa en l'annex que s'adjunta a aquesta resolució.

Tercer

La protecció dels dossers de Setmana Santa d'Alzira com a patrimoni cultural immaterial es concretarà en les mesures següents:

- a) Dur a terme tasques d'identificació, descripció, investigació, estudi i documentació amb criteris científics.
- b) Incorporar els testimonis disponibles a suports materials que garantisquen la seua protecció i preservació.
- c) Vetlar pel normal desenvolupament i la pervivència d'aquesta manifestació cultural, així com tutelar la conservació dels seus valors tradicionals i la seua transmissió a les generacions futures.

Qualsevol canvi que excedisca el normal desenvolupament dels elements que formen aquesta manifestació cultural s'haurà de comunicar a la direcció general competent en matèria de patrimoni cultural perquè, si és el cas, emeta l'autorització administrativa i la consegüent modificació d'aquesta resolució.

Les accions de salvaguardia que es projecten hauran de tindre en compte, de manera molt especial, els riscos de desvirtuació que es podrien derivar del turisme massiu, així com la necessitat de valorar i protegir adequadament els oficis tradicionals associats a aquesta manifestació.

Conselleria de Educación, Investigación, Cultura y Deporte

RESOLUCIÓN de 13 de febrero de 2018, de la Dirección General de Cultura y Patrimonio, por la que se incoa expediente para declarar bien inmaterial de relevancia local los doseles de Semana Santa de Alzira. [2018/1530]

El artículo 1.3 de la Ley 4/1998, de 11 de junio, de patrimonio cultural valenciano, establece que forman parte del patrimonio cultural valenciano, en calidad de bienes inmateriales del patrimonio etnológico, las creaciones, conocimientos, prácticas, técnicas, usos y actividades más representativas y valiosas de la cultura y las formas de vida tradicionales valencianas.

Los artículos 15.5 y 55 de la Ley 4/1998, de 11 de junio, del Patrimonio Cultural Valenciano, establece que se incluirán en la sección quinta del Inventario General del Patrimonio Cultural Valenciano, con la calificación de bienes inmateriales de relevancia local, aquellas creaciones, conocimientos, prácticas, técnicas, usos y actividades más representativas y valiosas de la cultura y las formas de vida tradicionales valencianas. Igualmente se incluirán los bienes inmateriales que sean expresiones de las tradiciones del pueblo valenciano en sus manifestaciones musicales, artísticas, gastronómicas o de ocio, y en especial aquellas que han sido objeto de transmisión oral y las que mantienen y potencian el uso del valenciano.

Visto el informe que obra en el expediente administrativo y de conformidad con el mismo, en uso de las facultades que confiere el artículo 56 de la Ley 4/1998, de 11 de junio, del Patrimonio Cultural Valenciano; el artículo 23 del Decreto 186/2017, de 24 de noviembre, por el que se aprueba el Reglamento orgánico y funcional de la Conselleria de Educación, Investigación, Cultura y Deporte, y el artículo 19.1 del Decreto 62/2011, de 20 de mayo, por el que se regula el procedimiento de declaración y el régimen de protección de los bienes de relevancia local, resuelvo:

Primero

Incoar expediente para declarar bien inmaterial de relevancia local los doseles de Semana Santa de Alzira y proceder a su inscripción en la sección quinta del Inventario General del Patrimonio Cultural Valenciano

Segundo

En atención a lo dispuesto en el artículo 56 de la Ley 4/1998, de 11 de junio, de la Generalitat Valenciana, del patrimonio cultural valenciano, se determinan los valores del bien que justifican su declaración y se describen los detalles que permiten su precisa identificación, en el anexo que se adjunta a la presente resolución.

Tercero

La protección de los doseles de Semana Santa de Alzira como patrimonio cultural inmaterial se concretará en las siguientes medidas:

- a) Realizar labores de identificación, descripción, investigación, estudio y documentación con criterios científicos.
- b) Incorporar los testimonios disponibles a soportes materiales que garanticen su protección y preservación.
- c) Velar por el normal desarrollo y la pervivencia de esta manifestación cultural, así como tutelar la conservación de sus valores tradicionales y su transmisión a las generaciones futuras.

Cualquier cambio que exceda el normal desarrollo de los elementos que forman esta manifestación cultural deberá comunicarse a la dirección general competente en materia de patrimonio cultural para, en su caso, su autorización administrativa y consiguiente modificación de la presente resolución.

Las acciones de salvaguardia que se proyecten deberán tener en cuenta, de manera muy especial, los riesgos de desvirtuación que podrían derivarse del turismo masivo, así como la necesidad de valorar y proteger adecuadamente los oficios tradicionales asociados a esta manifestación.

La gestió del patrimoni cultural protegit per aquesta declaració de bé de rellevància local immaterial correspon als membres de les confraries i germandats i la Junta de Germandats i Confraries de Setmana Santa i a l'Ajuntament d'Alzira.

Quart

Notificar aquesta resolució als interessats en el procediment.

València, 13 de febrer de 2018.– La directora general de Cultura i Patrimoni: Carmen Amoraga Toledo.

ANNEX

Exposició de motius

Els dossers o *dossels* d'Alzira formen part de la nostra tradició cultural en referència als actes i festejos de la Setmana Santa. És un element plenament identificatiu de la Setmana Santa d'Alzira.

Es tracta de muntatges expositius per a mostrar les imatges devocionals durant la Setmana Santa. La tradició fa que els alzirens guarquisquen les imatges i el fervor que això desperta la converteixin en una part essencial de la festa d'Alzira. La competició que hi ha entre les diverses confraries i germandats per tindre el millor dosser i el que desperte més sentiment i devoció la converteixin en una tradició viva, que se supera any rere any i on es desitja, per mitjà de les tècniques i els efectes més moderns, generar un clima que transporta l'espectador a un pla espiritual donant, per dir-ho així, «vida» a les imatges. El desig de superació de les confraries en cada dosser, el fervor, la unanimitat de tot el poble a mantindre aquesta festa, la tradició que va transformant-se, etc. fan d'aquesta una part important i un exponent indispensable d'originalitat i festa. Cada any implica un esforç considerable perquè es fa amb caràcter efímer, ja que es confeccionen *ex novo* amb motiu de l'exposició i exaltació de les imatges.

Aquestes manifestacions no són exclusives d'Alzira. Pobles pròxims també les tenen, encara que possiblement no tan espectaculars ni tan significatives, però també formen part d'aquesta tradició de Setmana Santa. Atesos la popularitat i el fervor que genera en la zona i triada com a exemple de tradició local, la protecció i preservació d'aquesta tradició és adequada per a entendre millor l'evolució de certes tradicions del nostre entorn cultural i dels nostres pobles.

1. Dades sobre el bé objecte de la declaració

- 1.1. Denominació: dossers o *dossels* de la Setmana Santa d'Alzira.
- 1.2. Localitat: Alzira.
- 1.3. Data de realització: del Dilluns Sant al Dijous Sant.
- 1.4. Actors principals: els membres de les confraries i germandats i la Junta de Germandats i Confraries de Setmana Santa.

2. Descripció del bé

Els dossers o *dossels* de la Setmana Santa d'Alzira són un element plenament diferenciador, resultat de l'evolució i progresió de la concepció originària del dosser, a partir de l'ornamentació senzilla duta a terme pels clavaris devots d'una imatge determinada, que consisteix a penjar els millors domassos de casa complementats de vegades amb motius florals, que al llarg d'aquests últims anys arriben fins a la realització de recreacions de determinades escenes de la passió, buscant atorgar-los el màxim realisme possible, i fins i tot hi ha un tercer tipus, l'escenogràfic, que busca aconseguir una ambientació efectista.

Aquest costum ja apareix en el segle XVII, perquè en una obra de 1663 de Juan Alonso apareixen descrits els altars confeccionats en edificis religiosos, civils i domicilis particulars, amb una clara similitud amb els actuals dossers, cosa que dóna credibilitat al fet que ja en aquella època es tingueren el costum de guarnir també les imatges durant les celebracions de la Setmana Santa. Documentalment apareix el 1707, en l'expedient dirigit a l'Arquebisbat de València per a l'aprovació dels estatuts de la Confraria de la Mare de Déu dels Dolors, una indicació en el punt 16 sobre el trasllat: «amb tota solemnitat a casa de l'actual clavari», que devia comportar algun adorn i, per consegüent, una constatació de l'existència dels dossers, que es devien establir arran de l'exemple d'altres confraries de la ciutat amb més antiguitat.

La gestión del patrimonio cultural protegido por esta declaración de bien de relevancia local inmaterial, corresponde a los miembros de las cofradías y hermandades y la Junta de Hermandades y Cofradías de Semana Santa y al Ayuntamiento de Alzira.

Cuarto

Notificar la presente resolución a los interesados en el procedimiento.

València, 13 de febrero de 2018.– La directora general de Cultura y Patrimonio: Carmen Amoraga Toledo.

ANEXO

Exposición de motivos

Los doseles de Alzira forman parte de nuestra tradición cultural en referencia a los actos y festejos de la Semana Santa. Es un elemento plenamente identificativo de la Semana Santa de Alzira.

Se trata de montajes expositivos para mostrar las imágenes devocionales durante la Semana Santa. La tradición hace que los alcireños engalanen sus imágenes y el fervor que ello desperta la convierten en una parte esencial de la fiesta de Alzira. La competición que hay entre las distintas cofradías y hermandades por tener el mejor dosel y el que desperte mayor sentimiento y devoción la convierten en una tradición viva, que se supera año tras año y donde se desea, por medio de las más modernas técnicas y efectos, generar un clima que transporte al espectador a un plano espiritual dando, por así decirlo, «vida» a las imágenes. El deseo de superación de las cofradías en cada dosel, el fervor, la unanimidad de todo el pueblo en mantener esta fiesta, la tradición que va transformándose, etc. hacen de esta una parte importante y un exponente indispensable de originalidad y fiesta. Cada año supone un esfuerzo considerable por realizarse con carácter efímero, ya que se confeccionan *ex novo* con motivo de la exposición y exaltación de las imágenes.

Estas manifestaciones no son exclusivas de Alzira. Pueblos cercanos también las tienen, aunque posiblemente no tan espectaculares ni tan significativas, pero también forman parte de esta tradición de Semana Santa. Dada la popularidad y el fervor que genera a nivel zonal y escogida como ejemplo de tradición local, su protección y preservación es adecuada para entender mejor la evolución de ciertas tradiciones de nuestro entorno cultural y de nuestros pueblos.

1. Datos sobre el bien objeto de la declaración

- 1.1. Denominación: doseles de la Semana Santa de Alzira.
- 1.2. Localidad: Alzira.
- 1.3. Fecha de realización: del Lunes Santo al Jueves Santo.
- 1.4. Actores principales: los miembros de las cofradías y hermandades y la Junta de Hermandades y Cofradías de Semana Santa.

2. Descripción del bien

Los doseles de la Semana Santa de Alzira son un elemento plenamente diferenciador, resultado de la evolución y progresión de la concepción originaria del dosel, a partir de la sencilla ornamentación llevada a cabo por los clavaríos devotos de una determinada imagen, consistente en las colgaduras de los mejores paños de la casa complementadas en ocasiones con motivos florales, llegando a lo largo de estos últimos años hasta la realización de recreaciones de determinadas escenas de la pasión, buscando otorgarles el mayor realismo posible, e incluso hay un tercer tipo, el escenográfico, que busca lograr una ambientación efectista.

Esta costumbre ya aparece en el siglo XVII, pues en una obra de 1663 de Juan Alonso aparecen descritos los altares confeccionados en edificios religiosos, civiles y domicilios particulares, en clara similitud con los actuales doseles, lo que da credibilidad a que ya en esa época se tuviese la costumbre de engalanar también las imágenes durante las celebraciones de la Semana Santa. Documentalmente aparece en 1707, en el expediente dirigido al Arzobispado de Valencia para la aprobación de los estatutos de la Cofradía de la Virgen de los Dolores, una indicación en el punto 16 sobre el traslado «con toda solemnidad a casa del actual clavario», que conllevaría algún adorno y, por consiguiente, una constatación de la existencia de los doseles, que se establecerían a raíz del ejemplo de otras cofradías de la ciudad con mayor antigüedad.

Els dossers de les diverses modalitats coexisteixen en l'actualitat i són molt apreciats per propis i estranys, que mentre transiten pels carrers d'Alzira s'aturen a admirar, al llarg de tota la Setmana Santa, aquestes obres que any rere any desperten l'admiració i l'expectació, a les quals s'uneix un sentiment de veneració que arribarà a la culminació la vesprada i nit del Divendres Sant amb la processó del Sant Enterrament, en la qual prenen part totes les imatges exposades en els dossers més les de les dues germandats que no participen en el muntatge pel fet que les seues imatges titulars estan durant tot l'any exposades a la veneració pública als temples parroquials respectius, el dels Cavallers de Crist Crucificat en l'Agonia i el de Maria Mare.

En cada un d'aquests casos, el clavari devot d'una determinada imatge o la mateixa confraria o germandat disposen un local d'exposició, diferent cada any, que és convenientment guarnit per algun artista decorador o, en altres casos, per membres de la mateixa germandat o confraria, amb la finalitat que una vegada efectuat el trasllat processional fins al local, s'incorporen les imatges del pas al conjunt perquè el públic les puga visitar l'endemà. L'exposició es proluga al llarg de tota la setmana, des del dilluns al Dijous Sant. Cada any suposa un esforç considerable perquè es fa amb caràcter efímer, ja que es confeccionen *ex novo* amb el motiu principal de l'exposició i exaltació de les imatges (cal assenyalar que a Alzira totes les imatges són de grandària natural, per la qual cosa el dosser adquireix dimensions monumentals). El Divendres Sant conclou l'exposició per tal de reposar-les als passos a fi de participar en la processó general del Sant Enterrament, i es destrueix el dosser per complet i es deixa l'edifici en l'estat previ.

Aquest costum tan arrelat ha donat lloc a l'existència entre els germans confrares d'una sana rivalitat perquè el seu dosser siga el millor de tots, per la qual cosa es va instituir a partir de 1963 el Premi al Millor Dosser de la Ciutat, que consisteix en un estendard que s'havia de transmetre d'un any a l'altre, fins que el 1967 es va aprovar que quedara en propietat de la germandat o confraria que l'obtinguera cada any. Aquest premi representa el reconeixement a una labor artística que des de llavors s'ha incrementat ininterrompidament. L'augment en la qualitat dels dossers ha donat lloc al fet que, a partir de 1991 s'ampliaren els premis a tres; encara que no participa en el concurs el confeccionat pels clavaris majors per al pas de la Santa Creu, com tampoc ho fa el que es confecciona per al pas del Santíssim Crist Crucificat, de titularitat municipal. Determinar qui és el millor dosser ha sigut sempre una qüestió polèmica, per les preferències de cada u, raó per la qual han anat variant els criteris que determinen l'elecció del jurat.

Les obres estan obertes al públic des del dilluns al Dijous Sant. Per a visitar-les és necessari el plànol de la ubicació, ja que cada any canvia el lloc on es troba cada figura. Participen en el muntatge d'aquests vint dossers, entre confraries i germandats:

1. Sant Sopar
2. Sant Calze
3. Oració de Jesús a l'Hort
4. Prendiment del Senyor i Mare de Déu de l'Esperança
5. Crist a la Columna
6. Coronació d'Espines
7. Santíssim Ecce Homo
8. Jesús Nazaré i la Mare de Déu del Sufragio
9. Santa Faz
10. Sant Espoli i Mare de Déu del Perdó
12. Crucifixió de Jesús en la Creu
14. Maria Mare – Davallament de la Creu
15. Mare de Déu dels Dolors
16. Santa Maria Magdalena
17. Sepulcre
18. Mare de Déu de la Soledat
19. Santa Creu (JGC)
20. Crist Crucificat Mort a la Creu

Dihuit són els que competeixen per a l'obtenció del Premi al Millor Dosser de la Ciutat i, els altres dos, Crist en l'Agonia i el de Maria Mare, no participen en el muntatge pel fet que les imatges estan durant tot l'any exposades a la devoció popular a les esglésies parroquials respectives.

Los doseles de las diferentes modalidades coexisten en la actualidad y son muy apreciados por propios y extraños, que en su discurrir por las calles de Alzira se detienen a admirar, a lo largo de toda la Semana Santa, estas obras que año tras año despertan la admiración y la expectación, a las que se une un sentimiento de veneración que llegará a su culminación en la tarde y noche del Viernes Santo con la procesión del Santo Entierro, en la que toman parte todas las imágenes expuestas en los doseles más las de las dos hermandades que no participan de su montaje debido a que sus imágenes titulares permanecen durante todo el año expuestas a la veneración pública en sus respectivos templos parroquiales, el de los Caballeros de Cristo Crucificado en la Agonía y el de María Madre.

En cada uno de estos casos, el clavario devoto de una determinada imagen o la propia cofradía o hermandad disponen un local de exposición, diferente cada año, el cual será convenientemente engalanado por algún artista decorador o, en otros casos, por miembros de la propia hermandad o cofradía, con la finalidad de que una vez realizado el traslado procesional hasta dicho local, se incorporen las imágenes del paso al conjunto, para que puedan ser visitados por el público al día siguiente. La exposición se prolonga a lo largo de toda la semana, desde el Lunes al Jueves Santo. Cada año supone un esfuerzo considerable por realizarse con carácter efímero, ya que se confeccionan *ex novo* con el motivo principal de la exposición y exaltación de las imágenes (cabe señalar que en Alzira todas las imágenes son de tamaño natural, por lo que el dosel adquiere dimensiones monumentales). El Viernes Santo concluye la misma para reponerlas en sus pasos a fin de participar en la procesión general del Santo Entierro, y se destruye el dosel por completo, dejando el edificio en su estado previo.

Tan arraigada costumbre ha dado lugar a la existencia entre los hermanos cofrades de una sana rivalidad porque su dosel sea el mejor de todos, por lo cual se instituyó a partir de 1963 el Premio al Mejor Dosel de la ciudad, consistente en un estandarte que debía transmitirse de un año al otro, hasta que en 1967 se aprobó que quedase en propiedad de la hermandad o cofradía que lo obtuviese cada año. Este premio viene a suponer el reconocimiento a una labor artística que desde entonces se ha venido incrementando ininterrumpidamente. El aumento en la calidad de los doseles ha dado lugar a que, a partir de 1991 se ampliasen los premios a tres; aunque no participa en el concurso el confeccionado por los clavaris mayores para el paso de la Santa Cruz, como tampoco lo hace el que se confecciona para el paso de Santísimo Cristo Crucificado, de titularidad municipal. Determinar cual es el mejor dosel ha sido siempre una cuestión polémica, por las preferencias de cada cual, razón por la que han ido variando los criterios que determinan la elección del jurado.

Las obras están abiertas al público desde el Lunes al Jueves Santo. Para su visita es necesario el plano de la ubicación, ya que cada año cambia el lugar donde se encuentra cada figura. Participan en el montaje de estos veinte doseles, entre cofradías y hermandades:

1. Santa Cena
2. Santo Cáliz
3. Oración de Jesús en el Huerto
4. Prendimiento del Señor y Virgen de la Esperanza
5. Cristo en la Columna
6. Coronación de Espinas
7. Santísimo Ecce Homo
8. Jesús Nazareno y Nuestra Señora del Sufragio
9. Santa Faz
10. Santo Expolio y Virgen del Perdón
12. Crucifixión de Jesús en la Cruz
14. María Madre – Descendimiento de la Cruz
15. Virgen de los Dolores
16. Santa María Magdalena
17. Sepulcro
18. Virgen de la Soledad
19. Santa Cruz (J.HH.CC.)
20. Cristo Crucificado Muerto en la Cruz

Dieciocho compiten para la obtención del Premio al Mejor Dosel de la ciudad y, los otros dos, Cristo en la Agonía y el de María Madre, no participan en el montaje debido a que las imágenes permanecen durante todo el año expuestas a la devoción popular en sus respectivas iglesias parroquiales.

2.1. Actes preliminars: creació d'un disseny per al dosser i cerca d'un local que s'adapte a les condicions del que s'ha plantejat. Muntatge de l'escenografia sense les figures dels passos.

2.2. Part central: realització del trasllat processional fins al local on s'han d'exposar les imatges i integració d'aquestes en el conjunt.

3. Elements que formen part del bé

3.1. Elements mobles: passos processonals i tots aquells elements utilitzats en l'escenografia (teles, estovalles, flors, arbres decoratius...).

3.2. Elements immobles: local on s'exposen les imatges.

4. Definició de l'àmbit espacial i temporal

4.1. Espacial: els dossers es poden ubicar en qualsevol punt de la ciutat. No tots els anys trobem el dosser al mateix local, així que el programa d'actes de la Setmana Santa inclou un plànol de la ciutat amb la ubicació de cada imatge.

4.2. Temporal: són visitables des del dilluns al Dijous Sant, des de primera hora del matí fins a la matinada.

2.1. Actos preliminares: creación de un diseño para el dosel y búsqueda de un local que se adapte a las condiciones de lo planteado. Montaje de la escenografía sin las figuras de los pasos.

2.2. Parte central: realización del traslado procesional hasta el local donde van a ser expuestas las imágenes y integración de estas en el conjunto.

3. Elementos que forman parte del bien

3.1. Elementos muebles: pasos procesionales y todos aquellos elementos empleados en la escenografía (paños, manteles, flores, árboles decorativos...).

3.2. Elementos inmuebles: local empleado en la exposición de las imágenes.

4. Definición del ámbito espacial y temporal

4.1. Espacial: los doseles pueden estar ubicados en cualquier punto de la ciudad. No todos los años encontramos el dosel en el mismo local, así que, el programa de actos de la Semana Santa incluye un plano de la ciudad con la ubicación de cada imagen.

4.2. Temporal: son visitables desde el Lunes Santo al Jueves Santo, desde primeras horas de la mañana hasta la madrugada.